

การพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัดในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี*

DEVELOPMENT OF THE HAPPINESS CREATION OF MONASTERY, PEOPLE,
AND STATE ACCORDING TO THE 5S PRINCIPLES OF TEMPLES IN BANKHA
SUB-DISTRICT AT BANKHA DISTRICT IN RATCHABURI PROVINCE

พระครูอนุสิฐวรโชธม (อนุชา นาถปุมโย)¹,
พระวชิรวาที (กล้า วีรรัตน)², พระครูภัทรสารสุนทร (สุรพล อาสโภ)²

Phrakhruanusitwachirasophon (Anucha Nathapunyo)¹,
Phrawachirawatee (Kla Weeraratanano)², Phrakhruphattarasansunthon (Surapol Asabho)²

¹วัดโป่งเหาะ ราชบุรี,
²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

¹Wat Pong Ho, Ratchaburi,

²Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist College

Corresponding Author E-mail: anuchanatha2499@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส 2. เปรียบเทียบการพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส และ 3. ศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัดในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยเชิงปริมาณรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามจากประชาชนในพื้นที่ จำนวน 384 คน วิเคราะห์ด้วยสถิติค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ในกรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยจะดำเนินการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการพัฒนาวัดตามหลัก 5ส ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านสะอาด รองลงมาคือด้านสะอาด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านสร้างมาตรฐาน 2. การเปรียบเทียบปัจจัยด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา สามัญ และรายได้ ไม่ส่งผลกระทบต่อระดับการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ขณะที่ปัจจัยด้านอาชีพส่งผลให้ระดับการปฏิบัติมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3. ปัญหา อุปสรรค พบว่า 1. ข้อจำกัดด้านพื้นที่และโครงสร้างพื้นฐานของวัดที่ยังขาดการจัดระบบอย่างเหมาะสม 2. การขาดมาตรฐานในการดำเนินงานตามหลัก 5ส อย่างต่อเนื่อง 3. ปัญหาระบบการจัดการขยะที่ยังไม่มีประสิทธิภาพและ 4. การมีส่วนร่วมของชุมชนไม่เข้มแข็งส่งผลต่อความยั่งยืนของการพัฒนาวัด ข้อเสนอแนะสำคัญ คือ วัดควรเร่งพัฒนาพื้นที่และระบบการจัดการโดยยึดหลัก 5ส เป็นฐาน พร้อมทั้งเสริมสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อแก้ไขข้อจำกัดด้านทรัพยากรและยกระดับการมีส่วนร่วม อันจะนำไปสู่การพัฒนาวัดอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนา; วัด ประชา รัฐ สร้างสุข; หลัก 5ส

Abstract

Objectives of this search article were: 1. To study the level of monastery development under the “Wat, Pracha, Rat, Sang Suk” model based on the 5S’s principles; 2. To compare the monastery development under the “Wat, Pracha, Rat, Sang Suk” model based on the 5S’s principles; and 3. To examine the problems, obstacles, and recommendations for the development of monasteries under the “Wat, Pracha, Rat, Sang Suk” model based on the 5S’s principles at Ban Kha Sub-District, Ban Kha District, Ratchaburi Province, conducted by the mixed-methods. The quantitative research collected data through questionnaires from 384 people at the area and analyzed the data using statistics, including frequency, percentage, mean, standard deviation, and inferential statistics. In cases where statistically significant differences were found, the researcher conducted pairwise comparisons using the Least Significant Difference method. The qualitative research, data were collected by in-depth-interviewing 10 key informants, and the data were analyzed using contextual content descriptive analysis.

The findings revealed that: 1. By overall, level of monastery development based on the 5S’s principles was at a high level, with the highest mean in the cleanliness aspect, followed by sorting while the lowest mean was in the standardization aspect; 2. The comparison showed that gender, age, general education level, and income did not result in statistically

significant differences in the level of practice, while occupation led to statistically significant differences at the 0.05 level; and 3. the problems and obstacles included limitations in space and infrastructure that were not properly organized, lack of continuous standardization in implementing the 5S's principles, ineffective waste management systems, and weak community participation affecting the sustainability of monastery development. The key recommendations were that monasteries should accelerate the development of physical space and management systems based on the 5S's principles, while strengthening cooperation mechanisms among monasteries, communities, and public and private sectors to overcome resource limitations and enhance participation, leading to effective and sustainable monastery development.

Keywords: Development; Wat-Pracha-Rat-Sang-Suk; 5S Principles

บทนำ

วัดมีสถานะเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยมาตั้งแต่อดีต โดยมีจุดเริ่มต้นจากการถวายพระเวฬุวันมหาวิหารในสมัยพุทธกาลเพื่อเป็นที่พักสงฆ์และสถานที่บำเพ็ญศาสนกิจ (วิ. มหา. (ไทย) 1/63/55) ซึ่งในบริบทสังคมไทย วัดทำหน้าที่เป็นทั้งศูนย์รวมจิตใจและสถานศึกษาที่ถ่ายทอดศิลปวิทยาการ รวมถึงหลักศีลธรรมให้แก่ประชาชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) บทบาทของวัดครอบคลุมตั้งแต่การเป็นที่พึ่งทางจิตใจ การสงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ไปจนถึงการเป็นพื้นที่อนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น (สุภาพ สุปญฺจนันท์, 2546) นอกจากนี้ วัดยังเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามขนบประเพณีที่หล่อหลอมความสามัคคีและสร้างบรรทัดฐานทางพฤติกรรมให้แก่คนในชาติ (กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา, 2545) พระสงฆ์จึงถือเป็นผู้นำทางปัญญาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยทั้งทางกายและทางจิตวิญญาณสืบเนื่องมาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน

เพื่อให้วัดคงความสำคัญในการเป็นพื้นที่สัปปายะ มหาเถรสมาคมจึงได้ดำเนิน “โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (อนุวัฒน์ ศิลารื่องอำไพ และคณะ, 2561) โครงการนี้เน้นการนำกิจกรรม 5ส มาปรับปรุงพื้นที่ทางกายภาพของวัดให้มีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย และเอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาพของชุมชน (พระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ, 2563) โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ เพื่อยกระดับวัดให้เป็น “องค์กรสุขภาวะวิถีพุทธ” ที่ยั่งยืน (พระสุธีรัตนบัณฑิต, 2561) การบูรณาการ

แนวคิดภูมิสถาปัตยกรรมร่วมกับการจัดการสิ่งแวดล้อมช่วยให้วัดกลับมาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่ร่มรื่นและสงบสงัด (พระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ, 2563) เป้าหมายสูงสุด คือ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติธรรมและการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม นำไปสู่การพัฒนาชาติไทยอย่างมีคุณภาพตามแนวทางพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตาม ในบริบทพื้นที่ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี พบว่า วัดหลายแห่งยังประสบปัญหาด้านการจัดการพื้นที่และสิ่งแวดล้อม เช่น พื้นที่ใช้สอย มีข้อจำกัดและขาดการจัดระเบียบอย่างเป็นระบบ สิ่งปลูกสร้างบางส่วนอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม ระบบการจัดการขยะยังขาดประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ยังไม่เข้มแข็ง ส่งผลให้การดำเนินงานตามแนวทาง “วัด ประชา รัฐ สร้างสุข” ยังไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างเต็มศักยภาพ ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่าง (Gap of Study) ระหว่างแนวทางเชิงนโยบายกับการปฏิบัติจริงในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในด้านการนำหลัก 5ส ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของวัดและชุมชน

ในเชิงวิชาการ แม้ว่าหลัก 5ส จะเป็นเครื่องมือการจัดการที่มีต้นกำเนิดจากภาคอุตสาหกรรมและองค์กรธุรกิจ โดยมุ่งเน้นการจัดระเบียบพื้นที่ การสร้างมาตรฐาน และการพัฒนาวินัยในการทำงาน แต่เมื่อพิจารณาในบริบทของพระพุทธศาสนา พบว่า มีความสอดคล้องกับหลักพระวินัยและกิจสงฆ์ในหลายประการ เช่น การรักษาความสะอาดของเสนาสนะ การจัดระเบียบเครื่องใช้สอย และการดำรงชีวิตอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบของการสร้าง “สัปปายะ” อันเอื้อต่อการปฏิบัติธรรม อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างสำคัญคือ หลัก 5ส เน้นประสิทธิภาพเชิงระบบและผลลัพธ์เชิงรูปธรรม ขณะที่พระวินัยมุ่งเน้นการฝึกฝนจิตใจและวินัยภายในของสงฆ์ ดังนั้น การบูรณาการหลัก 5ส เข้ากับบริบทของวัดจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงทั้งมิติทางกายภาพและมิติทางจิตวิญญาณควบคู่กัน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืนในการปฏิบัติ

ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน เจ้าอาวาสมีภารกิจสำคัญในการบริหารจัดการวัดทุกด้าน เพื่อให้พระภิกษุสามเณรปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (พระอภินิหาร สิริปัญโญ (อาจวิชัย), 2556) กรมการศาสนาระบุว่าการบริหารวัดคือการปกครองดูแลและสั่งสอนผู้อยู่อาศัยในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและดำเนินโครงการต่าง ๆ ให้สำเร็จด้วยดี อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ทำให้การบริหารจัดการวัดขาดประสิทธิภาพ คือ เจ้าอาวาสจำนวนมากยังขาดทักษะและศักยภาพในการพัฒนาวัด โดยเฉพาะงานด้านสาธารณูปการที่ขาดทั้งความรู้ความเข้าใจและงบประมาณที่แน่นอน ส่งผลให้การจัดการไม่เป็นไปตามเป้าหมาย และอาจกลายเป็นชนวนเหตุของความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านได้ หากเจ้าคณะปกครองเห็นความสำคัญและเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสได้เป็นอย่างดีแล้ว ปัญหาความขัดแย้งจะลดน้อยลงและความสามัคคีจะเกิดขึ้นในชุมชน

การส่งเสริมการสาธารณูปการจึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของเจ้าคณะทุกระดับชั้นเพื่อให้การคณะสงฆ์ดำเนินไปอย่างเรียบร้อยดีงาม

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาวัดประจำ รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัดในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานสาธารณูปการในพื้นที่ต่อไป การนำหลัก 5ส เข้ามาประยุกต์ใช้นั้นถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยจัดระเบียบสภาพแวดล้อมทางกายภาพของวัดให้มีความพร้อมและเป็นสัปปายะ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการปฏิบัติศาสนกิจของสงฆ์และการเข้ามาใช้บริการของพุทธศาสนิกชนที่หันมาเข้าวัดกันมากขึ้นตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพด้วยกิจกรรม 5ส จะสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีและถูกสุขลักษณะทำให้บุคลากรใช้ศักยภาพได้เต็มความสามารถ อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานในการนำวิธีการบริหารจัดการใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในอนาคตเพื่อพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน อันจะนำไปสู่การสร้างเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในสังคมไทยให้เจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาวัด ประจำ รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัดในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาวัด ประจำ รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัดในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาวัด ประจำ รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัดในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยผสมการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรเขตตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี โดยมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 9,141 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคา, 2568)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้สูตรคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ภายใต้การกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95% และยอมรับค่าความคลาดเคลื่อนที่ 5% ซึ่งผลจากการคำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน 384 คน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกผู้ตอบแบบสอบถามด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

2.3 ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวนทั้งสิ้น 12 รูปหรือคน ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มที่ 1 พระสังฆาธิการที่มีบทบาทในพื้นที่ จำนวน 6 รูป กลุ่มที่ 2 ภาวประชาชนและผู้นำในท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ไวยาวัจกร และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 4 คน และกลุ่มที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการที่มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นการสอบถามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยมีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ (Check List) ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามประเมินระดับการดำเนินงานด้านสาธารณูปการของวัดในพื้นที่ ซึ่งใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามปลายเปิด (Open-Ended Question) เพื่อสำรวจสภาพปัญหา อุปสรรค รวมถึงข้อเสนอแนะในการยกระดับโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ในเขตตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จำแนกออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของคุณลักษณะผู้ให้สัมภาษณ์ และส่วนที่ 2 ประเด็นการสนทนาเชิงลึกเกี่ยวกับการขับเคลื่อนการพัฒนาวัดตามแนวทางโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยเกณฑ์ 5ส ของวัดต่าง ๆ ในพื้นที่ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ ดังนี้ 1. การดำเนินการด้านเอกสาร โดยขอหนังสืออำนาจความสะดวกจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อประสานงานขออนุญาตเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายสำคัญ 2. การนัดหมายภาคสนาม ผู้วิจัยติดต่อสื่อสารเพื่อกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการเข้าพบผู้ให้ข้อมูลตามแผนงานที่วางไว้ 3. การจัดเก็บข้อมูลเชิงลึก

ดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดจนครบถ้วน โดยมีการจดบันทึกควบคู่กับการบันทึกเสียง (หลังจากได้รับอนุญาต) เพื่อความเที่ยงตรงของข้อมูล และ 4. การบริหารจัดการข้อมูล นำชุดข้อมูลดิบที่ได้จากการภาคสนามมาทำการตรวจสอบความครบถ้วน จัดกลุ่มเนื้อหา และประมวลผลเพื่อเตรียมเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์และนำเสนอในลำดับต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก คือ 1. การวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างวิเคราะห์ด้วยสถิติค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2. สถิติอนุมาน (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA หรือ F-test) ในกรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยจะดำเนินการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จะถูกนำมาประมวลผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ควบคู่ไปกับการพิจารณาองค์ประกอบเชิงบริบท (Context) เพื่อสรุปประเด็นสำคัญและสังเคราะห์ออกมาเป็นข้อค้นพบที่ตรงตามข้อเท็จจริง

ผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัดในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติที่มีต่อการพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัดในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรีโดยภาพรวม

ข้อ	การพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัด ในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านสะอาด	3.64	0.28	มาก
2	ด้านสะดวก	3.59	0.20	มาก
3	ด้านสะอาด	3.79	0.22	มาก
4	ด้านสร้างมาตรฐาน	3.13	0.17	ปานกลาง
5	ด้านสร้างนิสัย	3.42	0.23	ปานกลาง
ภาพรวม		3.52	0.10	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัด ในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านสะอาด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 รองลงมา ได้แก่ ด้านสละสลวย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านสร้างมาตรฐาน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13

2. การเปรียบเทียบการพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัด ในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับการปฏิบัติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนา วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัดในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษาสามัญ อาชีพ และรายได้

ปัจจัยส่วนบุคคล	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
เพศ	ระหว่างกลุ่ม	0.05	2	0.02	2.26	0.10
	ภายในกลุ่ม	4.37	381	0.01		
	รวม	4.42	384			
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	0.04	3	0.01	1.08	0.35
	ภายในกลุ่ม	4.38	380	0.02		
	รวม	4.42	384			
การศึกษาสามัญ	ระหว่างกลุ่ม	0.02	2	0.01	0.99	0.37
	ภายในกลุ่ม	4.40	381	0.02		
	รวม	4.42	384			
อาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	0.36	3	0.12	2.84*	0.03
	ภายในกลุ่ม	16.21	380	0.04		
	รวม	16.57	384			
รายได้	ระหว่างกลุ่ม	0.00	2	0.01	0.04	0.95
	ภายในกลุ่ม	4.42	381	0.12		
	รวม	4.42	384			

* ความสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาสามัญ และรายได้ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัด ในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรีไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ขณะที่ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัดในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัดในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า วัดยังขาดการจัดการด้านสุขาภิบาล ป้ายบอกทาง และระบบความปลอดภัยที่ชัดเจน รวมถึงต้องการงบประมาณสนับสนุนด้านอุปกรณ์ทางการแพทย์เพื่อดูแลสุขภาพของสงฆ์ และชุมชน ข้อเสนอแนะคือควรมีมาตรการการจัดสิ่งปฏิกูลและฝุ่นละออง จัดทำป้าย ประวัติศาสตร์สร้างจุดศรัทธา และจัดหาภาชนะกักเก็บน้ำให้ถูกสุขลักษณะ พร้อมทั้งสร้าง เครือข่ายร่วมกับภาครัฐเพื่อฝึกอบรมการป้องกันอัคคีภัยและส่งเสริมระบบดูแลสุขภาพ เจริญในพื้นที่วัดอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัดในพื้นที่ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี จากการศึกษาพบว่าในภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 เมื่อวิเคราะห์รายด้านพบว่า ด้านที่มีระดับการปฏิบัติ สูงสุด คือ ด้านสะอาด รองลงมาคือ ด้านสะอาด ในขณะที่ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านสร้างมาตรฐาน ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่าการบูรณาการหลัก 5ส เข้ากับการบริหารจัดการวัดช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นระเบียบ เรียบร้อย และส่งเสริม สุขภาวะที่เอื้อต่อการทำศาสนกิจของสงฆ์และการใช้พื้นที่ของชุมชนอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพวงศกร ฐิตญาโณ (มะลิลา) (2564) ที่ศึกษาเรื่อง ประสิทธิผลการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามแนวทาง 5ส ของวัดในอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งระบุว่า การดำเนินโครงการในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะมิติด้านความสะอาดและความเป็นระเบียบที่มีค่าเฉลี่ยโดดเด่น สอดรับกับแนวทางการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของวัดให้เป็นสัปปายะ

2. การเปรียบเทียบการพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัด ในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ตามตัวแปรคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาสามัญ และรายได้ต่างกัน มีทัศนคติต่อ การดำเนินงานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อย่างไรก็ตาม ปัจจัย ด้านอาชีพที่แตกต่างส่งผลให้มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสะท้อนว่าประเภทของงานหรืออาชีพมีอิทธิพลต่อมุมมอง ประสบการณ์ และโอกาสในการมีส่วนร่วมพัฒนาวัดมากกว่าปัจจัยพื้นฐานอื่น โดยผล การศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการผาด ผาสุโก (ดาวเรือง) (2563) เรื่อง การประยุกต์หลักธรรมในโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข วัดท่าสี่ศรีสะอาด ตำบลชุมช้าง อำเภопоหนองคาย พบว่า แม้ลักษณะส่วนบุคคลโดยรวมจะไม่ทำให้ความ

คิดเห็นแตกต่างกัน แต่บทบาทหน้าที่ทางสังคมหรืออาชีพกลับส่งผลต่อระดับการรับรู้และการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาวัดอย่างมีนัยสำคัญ

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัดในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี พบว่า วัดยังเผชิญความท้าทายด้านการจัดการสุขภาพ การขาดแคลนป้ายบอกทางที่ชัดเจน และระบบความปลอดภัยที่ยังไม่ครอบคลุม รวมถึงความต้องการงบประมาณสนับสนุนอุปกรณ์ทางการแพทย์เพื่อดูแลสุขภาพของสงฆ์และคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะให้เร่งกำจัดสิ่งปฏิกูลและฝุ่นละออง พัฒนาป้ายประวัติศาสตร์เพื่อสร้างจุดดึงดูดศรัทธา และจัดเตรียมภาชนะกักเก็บน้ำที่ถูกสุขอนามัย ควบคู่ไปกับการสร้างภาคีเครือข่ายกับภาครัฐเพื่ออบรมการป้องกันอัคคีภัยและเชิงรุกด้านสุขภาพในพื้นที่วัดอย่างต่อเนื่อง ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่า การขับเคลื่อนโครงการให้สัมฤทธิ์ผลจำเป็นต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนควบคู่ไปกับการสนับสนุนทรัพยากรและความร่วมมือจากภายนอก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดธีรภัทร์ นาถสีโล (นาคกลิ่น) (2565) เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี ที่ระบุว่า อุปสรรคสำคัญมักเกิดจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ กำลังคน และระบบสนับสนุน โดยได้เสนอให้สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐและชุมชนเพื่อพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และความปลอดภัย อันเป็นการยกระดับการพัฒนาวัดเชิงบูรณาการให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัดในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงระบบจากข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามหลัก 5ส ของวัดในตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ในลักษณะของกระบวนการพัฒนาเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงการจัดการพื้นที่ การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ การพัฒนาวัดให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยกลไกความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่มีความเป็นระเบียบ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพของวัดให้เป็นพื้นที่สาธารณะทางศาสนาที่มีความสะอาด เป็นระเบียบ น่าอยู่ และเอื้อต่อการใช้ประโยชน์ของประชาชน อันนำไปสู่การสร้างสุขภาวะที่ดีของชุมชนในระยะยาว โดยผู้วิจัยสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้ คือ การพัฒนาวัดในตำบลบ้านคา เป็นการหลอมรวมพลังจากทุกภาคส่วนเพื่อสร้าง “พื้นที่แห่งความสุข” โดยใช้กระบวนการ 5 ส เป็นเครื่องมือหลัก เริ่มจากการ สะสาง และจัดวางทุกอย่างให้ สะดวก เพื่อเปลี่ยนวัดให้เป็นระเบียบและเข้าถึงง่ายสำหรับทุกคน ซึ่งกระบวนการนี้ไม่ได้ทำเพียงลำพัง แต่เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างบ้าน วัด และราชการ (ประชา-รัฐ) เพื่อเน้นความสะอาด ทั้งทางกายภาพและทางใจ อันนำไปสู่การกำหนด สร้างมาตรฐาน ในการบริหารจัดการข้อมูลและกฎระเบียบที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่เป็นหนึ่งเดียว สุดท้ายหัวใจสำคัญคือการ สร้างนิสัย ผ่านการเชื่อมโยงเครือข่าย “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและวินัยที่เข้มแข็งให้แก่เยาวชนและคนในชุมชน จนกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ยั่งยืนและสร้างความสุขที่เป็นรูปธรรมให้กับสังคมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาครัฐควรส่งเสริมการใช้หลักสัปปายะ 7 เป็นฐานนโยบายพัฒนาสภาพแวดล้อมวัดให้เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนคณะกรรมการร่วมบ้านวัดโรงเรียนเพื่อจัดแผน 5 ส และบริหารพื้นที่วัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนเทคโนโลยีจัดระบบข้อมูลทรัพยากรวัดเพื่อสร้างมาตรฐานความโปร่งใสตามแนวทางพระราชรัฐ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. วัดและชุมชนควรจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างจิตสำนึกในการรักษาสีงแวดล้อมและระเบียบวินัยตามหลัก 5 ส อย่างเป็นรูปธรรม
2. วัดและชุมชนควรจัดทำคู่มือมาตรฐานการปฏิบัติงานและผังพื้นที่การใช้งานที่ชัดเจนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและง่ายต่อการดูแลรักษา
3. วัดและชุมชนควรจัดกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายบ้านวัดโรงเรียนผ่านโครงการสร้างนิสัยและหลักธรรมเพื่อสร้างความร่วมมือที่ยั่งยืนในพื้นที่

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาวัดในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันเพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จมาปรับใช้ในระดับภูมิภาค
2. ควรวิจัยเชิงประเมินผลกระทบของการใช้หลักสัปปายะ 7 ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางจริยธรรมของเยาวชนและคนในชุมชนอย่างเป็นระบบในระยะยาว
3. ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการข้อมูลของวัดเพื่อยกระดับสู่การเป็นวัดอัจฉริยะ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *วัดจะมีส่วนรับภาระและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา. (2545). *คู่มือการพัฒนาวัด อุทยานการศึกษาในวัด ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระปลัดธีรภัทร์ นาถสีโล (นาคกลั่น). (2565). *รูปแบบการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาพวงศกร จิตญาโณ (มะลิลา). (2564). *ประสิทธิผลการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามแนวทาง 5ส ของวัดในอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ. (2563). *คู่มือและแนวปฏิบัติโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข*. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต. (2561). *การจัดการมรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา*. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.
- พระเอกนิษฐ์ สิริปณฺโญ (อาจวิชัย). (2556). *การบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของ พระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการผาด ผาสุโก (ดาวเรือง). (2563). *การประยุกต์หลักธรรมในโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข วัดท่าลี่ศรีสะอาด ตำบลชุมช้าง อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุภาพ สุปัญญาพันธ์. (2546). *โครงการเมรุปลอดสารพิษ* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคา. (2568). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570) ฉบับทบทวน พ.ศ. 2568*. ราชบุรี: องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคา.
- อนวัธน์ ศิลาเรืองอำไพ และคณะ. (2561). *คู่มือโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข สร้างสัปปายะด้วยวิถี 5ส*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ซีซั่นกรุ๊ป.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.) New York: Harper and Row.